

ρας, ἥτις δὲν ἀποτελεῖ ἀνάμνησιν ἀλλὰ συνέχειαν πράξεων, ἀνακαλεῖ μετ' εὐγνωμοσύνης καὶ ἐθνικῆς ὑπερηφανείας εἰς τὴν μνήμην τοὺς μεταξὺ τῶν προμαχασάντων τότε τέκνων τῆς ἡρωϊκοῦς νεκρούς, οἱ ὅποιοι διὰ τῆς θυσίας τῆς πολυτίμου ζωῆς των ἔγραψαν μετὰ τῶν ἐπιζησάντων ἄλλων ἡρώων λαμπρὰς σελίδας εἰς τὴν ἔνδοξον ἱστορίαν τοῦ Ἑθνους καὶ παρέδωκαν αὐτὰς εἰς τοὺς μεταγενεστέρους ὡς παράδειγμα ἐθνικῆς συμπεριφορᾶς.

ΛΟΓΟΣ ΤΟΥ ΑΚΑΔΗΜΑΪΚΟΥ ΔΙΟΝΥΣΙΟΥ ΚΟΚΚΚΙΝΟΥ

“Ο ΕΛΛΗΝΙΚΟΣ ΑΓΩΝ,,

Ἐκτελών τὴν ἐντολήν τῆς Ἀκαδημίας δι' ἧς μοὶ ἀνετέθη νὰ ἐκφωνήσω τὸν πανηγυρικὸν λόγον κατὰ τὴν συνεδρίαν τῆς 27ης Ὀκτωβρίου τοῦ 1940, θὰ ὁμιλήσω περὶ τοῦ Ἑλληνικοῦ ἀγῶνος.

Ὁ ἀγὼν εἶναι ἀνάγκη τῆς ἀσφαλείας τῆς ὑπάρξεως τοῦ ἀνθρώπου καὶ τῆς βελτιώσεως τῆς μοίρας του ἐπὶ παντὸς σταδίου ἐνεργείας. Διὰ τοῦ ἀγῶνος πρὸς τὰς ἰδίας ἀτελείας, πρὸς τὸν ἀντίζηλον, πρὸς τὸν πάσης μορφῆς ἐπιδρομέα, πρὸς τὴν φύσιν, ἐπέτυχεν ὁ ἄνθρωπος τὰς κατακτήσεις του, τὰς ὑλικὰς καὶ τὰς ἠθικὰς. Ὁ πολιτισμὸς εἶναι ἀποτέλεσμα τοῦ ἀδιαλείπτου ἀγῶνος τοῦ ἀνθρώπου ἀπὸ τῆς ἀφειτηρίας του ὡς ὄντος, καταστάντος ἐκ τῆς κοινωνικῆς ἐξελιξέως ἀγῶνος ὁμάδων, πατριῶν, λαῶν, ἔθνων.

Μεταξὺ ὄλων τῶν ἄλλων, διὰ τὸν ἑλληνικὸν λαὸν ὁ ἀγὼν ὑπῆρξε καὶ εἶναι βαρεῖα καὶ συχνὴ ἀνάγκη καὶ διὰ μόνην τὴν ἄμυνάν του, ἄμυναν ὑπάρξεως καὶ ἐλευθερίας εἰς τὸν τραχὺν, ἀλλὰ ὠραῖον τοῦτον χῶρον, τὸν ἀποτελοῦντα τὰ ἐδάφη του. Χῶρον τραχὺν καὶ ὠραῖον, ἀλλὰ καὶ χρήσιμον ἐκ τῆς γεωγραφικῆς καὶ τῆς στρατηγικῆς του θέσεως εἰς τοὺς ἀποσκοποῦντας εὐρείας ἐξασφαλίσεις ἐπὶ τῆς γῆς. Διότι πρὸς τὸν χῶρον τοῦτον ὡς πρὸς πύλην, ἢ ὅποια πρέπει νὰ παραβιασθῆ, ἄγει πᾶσα πρόθεσις ἐπεκτάσεως ξένων ἀπὸ τοῦ Βορρᾶ, ἀπὸ Δυσμῶν, καὶ ἀπὸ τῆς Ἀνατολῆς. Εἰς τοῦτο ὀφείλεται ὅτι διὰ τοὺς κοσμοκράτορας ἢ Ἑλλάς ὑπῆρξεν ἐκεῖνο τὸ ὅποῖον οἱ στρατιωτικοὶ ἀποκαλοῦν «Τοποθεσία-μάχης».

Ἐπὶ τοῦ ἑλληνικοῦ χώρου πράγματι ἐνοῦνται αἱ ἐμπορικαὶ καὶ στρατιωτικαὶ ὁδοὶ τῶν τριῶν Ἠπειρῶν, τῆς Εὐρώπης, τῆς Ἀσίας καὶ

τῆς Ἀφρικῆς καὶ διὰ τῆς ἐπὶ τούτου κυριαρχίας κατέχεται ἡ κλεις τῆς νοτιοανατολικῆς λεκάνης τῆς Μεσογείου, ἄνευ τῆς κυριότητος τῆς ὁποίας τὸ πρὸς δυσμὰς τμῆμα τῆς Μεσογείου ἀποβαίνει κλειστή θάλασσα. Πρὸς τὸν χῶρον τοῦτον εἶχε στραφῆ ἡ προσοχὴ τῶν εὐρωπαϊῶν πολιτικῶν ἀφ' ὅτου τὰ μεγάλα κράτη τῆς Εὐρώπης ἔλαβον συνείδησιν τῶν ἀναγκῶν, αἱ ὁποῖαι θὰ ἱκανοποιούντο διὰ τῆς ἐλευθέρως χρήσεως τῶν θαλασσιῶν τούτων ὁδῶν καὶ τῶν πρὸς ταύτας λιμένων διὰ τὸ ἐμπόριον καὶ διὰ τὴν ἐκμετάλλευσιν τῶν χωρῶν τῶν παρεχουσῶν τὰς πολυτίμους πρώτας ὕλας, τὰς χρησίμους εἰς τοὺς βιοτέχνους ἀρχικῶς καὶ εἰς τοὺς βιομηχάνους ἀκολούθως. Κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον ἐδημιουργήθη τὸ ἀπὸ τοῦ 16ου αἰῶνος προκῦψαν «Ἀνατολικὸν ζήτημα», ἐκ τοῦ ὁποίου διεμορφώθη τὸ ἑλληνικόν, ἀλληλένδετον μὲ τὸ πρῶτον καὶ κυρίας ἐπίσης σημασίας ὅπως ἐκεῖνο, ἀφοῦ ὁ ἑλληνικὸς χῶρος ἀποτελεῖ τμῆμα σημαντικόν καὶ ἔρεισμα τοῦ γεωπολιτικοῦ χώρου τῆς Ἑγγύς ἢ Μέσης, κατὰ τὸν νεώτερον ὄρον, Ἀνατολῆς. Ἡ ἀνάπτυξις τῆς ἱμπεριαλιστικῆς πολιτικῆς τῶν πρὸ τοῦ πρώτου παγκοσμίου πολέμου μεγάλων Δυνάμεων κατέστησε τὸ ζήτημα τοῦ χώρου τούτου σοβαρώτατον. Διότι διὰ τούτου ἦσαν ἠναγκασμένοι νὰ κινηθοῦν αἱ Δυνάμεις διὰ τὰς μεγάλας ἐπιδιώξεις των, τὰς ἀναγκαστικῶς συγκρουομένας. Ἐκ τούτου ἡ χρησιμοποίησις τῆς Ἑλλάδος καὶ τῶν θαλασσῶν της ὡς «τοποθεσίας μάχης» ἀπέβη μέλημα τῶν μεγάλων ἐπιτελείων τῶν Δυνάμεων τούτων, ἐκ τῶν ὁποίων τινὲς ἔκριναν ἀποτελεσματικώτερον διὰ τὰ συμφέροντά των νὰ καταλύσουν τὴν Ἑλληνικὴν Ἀνεξαρτησίαν.

Ἐντεῦθεν οἱ τόσοι ἀπὸ τῆς Ἀρχαιότητος μέχρι τῶν ἡμερῶν μας ἑλληνικοὶ ἀγῶνες. Ἀγῶνες ὑπὲρ ὑπάρξεως τοῦ ἔθνους τούτου. Διότι καὶ ὅταν ἀκόμη ἑλληνικὴ ἐνότης δὲν ὑπῆρχεν, οἱ κατὰ πόλεις αὐτόνομοι λαοὶ τῆς χώρας ταύτης εἶχον ἀπέναντι τοῦ ξένου εἰσβολέως σαφῆ τὴν συνείδησιν τῆς ἀνάγκης τοῦ κοινοῦ ἀγῶνος ἐκ τοῦ προβαλλομένου κινδύνου ὅλων τῶν Ἑλλήνων, κατόπιν τῆς προσβολῆς οἰουδήποτε τμήματος τοῦ ἑλληνικοῦ χώρου. Τὰ Μηδικὰ εἶναι τὸ πρῶτον μέγα φαινόμενον τῆς πραγματικότητος ταύτης, τὸ δὲ πνεῦμα τὸ ὀδηγήσαν εἰς τὰς Ἀμφικτυονίας ἦτο ἡ ἀναγνώρισις τῆς ἀνάγκης ν' ἀντιμετωπισθῆ ἡ ἐκ τοῦ ἑλληνικοῦ καταμερισμοῦ ἀδυναμία. Αἱ προσπάθειαι ἐπίσης πρὸς ἀναχαίτισιν τῶν ρωμαϊκῶν λεγεῶνων, ἀνίσχυροι ἐκ τῆς ἐξασθενήσεως τῶν δυνάμεων τῶν Ἑλλήνων, ἦσαν προσπάθειαι κοινῆς ἀμύνης, καταστᾶσαι ἀσθενέστεραι ἀκόμη, ὅταν κατὰ τὴν παρακμὴν τοῦ Βυζαντιοῦ ὁ χῶρος

αὐτὸς ἀπέβη προσιώτερος εἰς τοὺς εἰσβολεῖς, ἄλλοτε τοὺς ἐκ τῆς Δύσεως καὶ ἄλλοτε τοὺς ἐκ τῆς Ἀνατολῆς.

Κατὰ τὴν διαμόρφωσιν τῆς μετὰ τὸν μεσαίωνα Εὐρώπης, πρώτη ἡ πολιτικὴ τοῦ Φραγκίσκου Α' ἀντελήφθη τὴν σημασίαν τοῦ ὄλου ἑλληνο-μεσογειακοῦ χώρου καὶ καθίδρυσε τὴν πρώτην πρεσβείαν εὐρωπαϊκῆς δυνάμεως εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν. Ἀργότερα ἡ πολιτικὴ τῆς Ρωσσίας ἀπὸ τοῦ Μεγάλου Πέτρου καὶ ἀκολουθῶς τῆς Αἰκατερίνης τῆς Β', ἔστρεψεν σαφῶς πλέον τὴν προσοχὴν τῆς πρὸς τὸν ἑλληνικὸν νότον. Καὶ τέλος ὁ Βοναπάρτης, στρατιωτικὸς μὲ πολιτικὴν σκέψιν, διείδεν ὅτι διὰ τὰ ἐπεκτατικὰ πρὸς τὴν Ἀνατολὴν γαλλικὰ σχέδια καὶ τὴν γαλλικὴν κοσμοκρατορίαν, ἐχρειάζετο ἡ Ἑλλάς, καὶ ἔγραψε πρὸς τὸ Διευθυντήριον τὴν γνωστὴν ἐπιστολήν, εἰς τὴν ὁποίαν ἔλεγεν ὅτι περισσότερον ἀπὸ τὴν κατάκτησιν τῆς Ἰταλίας ἀξίζει ἡ κατάκτησις τῆς Ἑλλάδος, ἀνέθεσε δὲ ἀργότερα ὡς αὐτοκράτωρ εἰς τὴν χαρτογραφικὴν ὑπηρεσίαν τοῦ ἐπιτελείου τοῦ τὴν χάραξιν τοῦ χάρτου τῆς Πελοποννήσου, ὀδηγητικοῦ διὰ τὰς στρατιωτικὰς ἐπιχειρήσεις.

Ἡ πολιτικὴ ἐξ ἄλλου τοῦ Μέττερνιχ, ὅταν ἡ Αὐστρία ἀπετέλει τὴν μεγάλην γερμανικὴν δύναμιν τῆς Εὐρώπης, ἀπέβλεπεν εἰς τὴν πρὸς νότον γερμανικὴν ἐπέκτασιν, πρᾶγμα τὸ ὁποῖον ἐσήμαινεν ἐπέκτασιν ἐπὶ τοῦ ἑλληνικοῦ χώρου. Εἰς τοῦτο ὀφείλετο καὶ ἡ κατὰ τὸν ἀγῶνα τῆς ἑλληνικῆς ἀνεξαρτησίας ἀνθελληνικὴ πολιτικὴ του. Διότι τὴν μὲν ἐν παρακμῇ ὀθωμανικὴν αὐτοκρατορίαν ἐθεώρει ἐτοιμοθάνατον, τῶν κτημάτων τῆς ὁποίας ἦτο εὐκόλος ἡ λεία, τὴν δὲ ἐκ τῆς δημιουργίας ἑλληνικοῦ κράτους μέλλουσιν νὰ προκύψῃ πολιτικὴν ἑλληνικῆς ἐνότητος ἔκρινεν ὡς ἱκανὴν νὰ προκαλέσῃ σοβαρὰ ἐμπόδια διὰ τὰ ἐπεκτατικὰ του πρὸς νότον σχέδια.

Κατὰ τὴν ἔναρξιν τοῦ ἑλληνικοῦ ἀγῶνος, ὅταν ἡ φοβία τοῦ Μαχμουτ' τοῦ Β' προεκάλεσε τὰς ὁμαδικὰς ἐκτελέσεις Ἑλλήνων εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν, ὁ Μέττερνιχ ἔλεγε χαρακτηριστικῶς :

— Οἱ Τοῦρκοι εἶναι πολὺ καλοὶ ἄνθρωποι, Στραγαλίζουσι τοὺς Ἕλληνας. Καὶ οἱ Ἕλληνες τοὺς κόβουσι τὸ κεφάλι. Ἴδου τὰ περισσότερον εὐχάριστα νέα ποὺ ἔμαθα. Αὐτὰ εἶναι γεγονότα πέραν τῶν ὁρίων τοῦ πολιτισμένου κόσμου. Εἴτε ἐκεῖ κάτω συμβαίνουν αὐτά, εἴτε εἰς τὸν Ἅγιον Δομίγκον εἶναι τὸ ἴδιον πρᾶγμα.

Ὁ ὄλεθρος τοῦ ἑλληνικοῦ κόσμου ἀπετέλει κέρδος διὰ τὴν πολιτικὴν τοῦ Μέττερνιχ. Καὶ εἰς τοῦτο ὀφείλετο ἡ διπλωματικὴ του μονο-

μαχία πρὸς τὸν Ἰωάννην Καποδίστριαν, ὑπουργὸν τότε παρὰ τῷ Ἀνακτοβουλίῳ τῆς Πετροπούλεως, τὸν ὁποῖον καὶ κατάρθωσε νὰ ἐκτοπίσῃ ἐκεῖθεν, καὶ αἱ συνεχισθεῖσαι ραδιουργίαι του κατὰ τοῦ κυβερνήτου, μέχρι τοῦ θανάτου τούτου.

Πρὸς τὸν ἑλληνικὸν χῶρον ὡς πρώτην κίνησιν πρὸς τὴν Ἀνατολὴν ἀπέβλεψε τὸ ἀναζωογονηθὲν ἀμέσως μετὰ τὴν ἐπίτευξιν τῆς ἰταλικῆς ἐνότητος πνεῦμα τοῦ Ἰμπερίου τῆς Ρώμης, καὶ ἡ προκύψασα ἰταλικὴ μεγάλη ἰδέα κατὰ τὴν ὁποῖαν ἡ Ἑλλάς εἶχε διὰ τοὺς Ἰταλοὺς μόνον τὴν σημασίαν ζωτικοῦ χώρου. Πρὸς τοῦτο ἔτεινεν ἡ ἰταλικὴ πολιτικὴ. Προετοιμασία τῆς μεγάλης ἐνεργείας ἦτο ἡ κατάληψις τῆς Δωδεκανήσου κατὰ τὸ 1911, ἡ δὲ ἐξασθένησις τῆς συνθήκης τῶν Σεβρῶν ἀπὸ τῆς ἐπομένης τῆς ὑπογραφῆς τῆς ἦτο ἔργον τοῦ κόμητος Σφόρτσα. Καὶ τὴν πολιτικὴν αὐτὴν ἠθέλησε νὰ πραγματοποιήσῃ ὁ Μουσσολίνι, ἀποτυχὼν εἰς ταύτην διπλωματικῶς κατὰ τὸ 1922, ὅτε ἐπεχείρησε τὴν κατάληψιν τῆς Ἑπτανήσου κατόπιν τοῦ ἐπεισοδίου, τοῦ σκηνοθετηθέντος ὑπὸ τῶν πρακτόρων του, ὡς ἀφορμῆς πολέμου εἰς τὴν Βόρειον Ἠπειρον, καὶ προβάς ἔπειτα κατὰ τὸ 1940 εἰς τὸν ἐναντίον τῆς Ἑλλάδος πόλεμον.

Ἄλλ' ἀπέναντι ὄλων τῶν ἐκ τῶν ξένων ἐπιδρομέων κινδύνων ὑποῦτο πάντοτε καὶ ἀπεδύετο εἰς ἀγῶνας ὁ ἑλληνικὸς κόσμος. Εἰς ἀγῶνας ὑπὲρ τῶν πατρίων. Οὐδὲ εἷς μεταξὺ τῶν ἀγῶνων τούτων ὑπάρχει ὀφειλόμενος εἰς πολιτικὴν ἐπεκτάσεως εἰς βάρος γείτονος λαοῦ. Οἱ Βαλκανικοὶ πόλεμοι ἀπεσκοποῦν τὴν ἀπελευθέρωσιν ὑποδοῦλων ἀδελφῶν καὶ τὴν ἐπίτευξιν τῆς ἑλληνικῆς ἐνότητος. Καὶ εἰς τὴν σκληρὰν αὐτὴν γυμναστικὴν τῆς ἀμύνης ὀφείλεται τὸ θαυμαστὸν φαινόμενον τῆς ἑλληνικῆς ἀλκῆς καὶ τῆς μέχρις αὐτοθυσίας εὐψυχίας. Εἰς μεγαλειώδη δὲ βαθμὸν ὑψώθη τὸ φαινόμενον τοῦτο τῆς εὐψυχίας, ὅταν ὁ ἑλληνικὸς λαὸς διὰ τῶν δύο ἡγετῶν του, τοῦ Βασιλέως Γεωργίου τοῦ Β' καὶ τοῦ Ἰωάννου Μεταξᾶ, ἀπήντησεν ἀρνητικῶς εἰς τὸ ἐπιδοθὲν κατὰ τὸν βαθὺν ὄρθρον τῆς 28ης Ὀκτωβρίου τοῦ 1940 ἰταμὸν τελεσίγραφον τοῦ πρωθυπουργοῦ τῆς Ἰταλίας, διὰ τοῦ ὁποῦ ἐζητεῖτο νὰ παραδοθῇ ἡ Ἑλλάς ὑποκύπτουσα εἰς τὴν βίαν, χωρὶς καμίαν χειρονομίαν ἀμύνης. Ἡ ἀπάντησις ἐκείνη κατόπιν τῆς στιχομυθίας ὀλίγων λεπτῶν μεταξὺ τοῦ Ἑλληνος πρωθυπουργοῦ καὶ τοῦ Ἰταλοῦ πρεσβευτοῦ, προσπαθοῦντος ἐκάστου νὰ κερδίσῃ ὀλίγον χρόνον χρήσιμον διὰ τὴν χώραν του, διεμορφώθη εἰς τὰ χεῖλη τοῦ ἑλληνικοῦ λαοῦ εἰς τὴν λέξιν, ΟΧΙ, ἐκφράζουσας τὴν ἄρνησιν του νὰ ὑποκύψῃ εἰς τὴν βίαν καὶ τὴν ἀδάμαστον ἀποφασιστικότητά του.

Ἔτσι ἡ Ἑλλάς ἀπεδύθη εἰς τὸν σκληρότατον ἀγῶνα. Ἐνα ἀγῶνα ὁ ὁποῖος ἐφαίνετο ἀγὼν ἀπελπισίας καὶ παραζάλης, ἐνῶ ἦτο ἀγὼν πίστεως βαθείας. Τῆς πίστεως εἰς τὸ δίκαιον καὶ τὸ ὑπέρτατον καθῆκον, ἢ ὁποῖα ἔφερε τὴν εὐψυχίαν μέχρι τῆς αἰσιοδοξίας. Δικαίως δὲ οἱ φίλοι ξένοι παρηκολούθουν ἀπαισιοδόξως ἐκπληκτοὶ τὸ φαινόμενον ἐκεῖνο. Διότι ἦσαν ἐναντίον μας ἡ λογικὴ καὶ οἱ ἀριθμοί. Ἡ Ἑλλάς ἢ μικρὰ εἰς δυνάμεις καὶ εἰς μέσα, ἢ διαθέτουσα ὀλίγας μεραρχίας μόνον καὶ αὐτὰς ἀστρατεύτους μέχρι τῆς ἡμέρας ἐκείνης, χάρις εἰς τὴν συνετὴν ἑλληνικὴν πολιτικὴν, ἢ στερουμένη ἀεροπορίας καὶ μηχανοκινήτων, καὶ τῆς ὁποίας τὸ πολεμικὸν ναυτικὸν ἀπετέλει ἀπέναντι τοῦ ἐχθρικοῦ μὴ ὑπολογίσιμον δύναμιν, ἀφοῦ ὁ ἰταλικὸς στόλος εἶχεν εἰς τὴν Μεσόγειον τὴν ὑπεροχὴν ἀπέναντι καὶ αὐτῆς τῆς ἰσχυρᾶς μοίρας τοῦ βρεττανικοῦ, ἢ Ἑλλάς ἀνίσχυρος ἀπεφάσιζεν ν' ἀντιμετώπιση διὰ τῶν ὄπλων τῆς τὰς πανόπλους, τὰς ἀγομένας τότε ἀπὸ νίκης εἰς νίκην Δυνάμεις τοῦ Ἄξονος. Καὶ τοῦτο, ἐνῶ ὀλόκληρος ἡ Εὐρώπη κατέκειτο ἠττημένη καὶ κατεχομένη ὑπὸ τῶν ἐχθρικῶν στρατευμάτων, ἐνῶ καὶ αὐτὴ ἡ Γαλλία εἶχε πέσει, ἢ δὲ Ἄγγλία ἐσειέτο βαλλομένη μὲ διατρήτους τὰς πόλεις τῆς ὑπὸ τὰ πλήγματα τῆς γερμανικῆς ἀεροπορίας.

Ἄλλ' ἐπιβάλλεται ὡς πρὸς τὴν κατὰ τὸν τελευταῖον πρὸ τοῦ πολέμου χρόνον πολιτικὴν τῆς τότε ἑλληνικῆς κυβερνήσεως, καὶ τὴν τακτικὴν τῆς, μικρὰ παρένθεσις.

Καὶ μόνον ἢ πρὸ μηνῶν τότε γενομένη ἀπόβασις ἰταλικῶν στρατευμάτων εἰς τὴν Ἀλβανίαν, ἢ ἐπακολουθήσασα κατάληψις τῆς χώρας ταύτης, ἢ ὁποῖα ἔλαβε δι' ἀλληλοδιαδόχων πολιτικῶν γεγονότων τὸν χαρακτήρα σχεδὸν προσαρτήσεως, καὶ ἀκολουθῶς ἢ μεθοδικὴ αὔξησις τῶν ἐπὶ τῆς Ἀλβανίας ἰταλικῶν στρατευμάτων, κατέστησαν διαφανεῖς τὰς ὡς πρὸς τὴν ἑλληνικὴν χερσόνησον προθέσεις τῆς Ἰταλίας.

Ἄλλὰ πλὴν τούτων ἢ ἑλληνικὴ κυβέρνησις εἶχεν ἀπὸ τοῦ Ἀπριλίου τοῦ 1940 πληροφορίας παρὰ τῶν εἰς τὴν Ρώμην καὶ τὴν Σόφιαν πρεσβευτῶν τῆς περὶ ἐπικειμένης ἰταλικῆς ἐπιθέσεως ἐναντίον τῆς Ἑλλάδος. Ἀναλόγους πληροφορίας εἶχε καὶ ὁ εἰς τὴν Νεάπολιν Ἄγγλος πρόξενος, δὲν ἀπεκρύπτετο δὲ ἢ φιλοπόλεμος πρὸς ἀνατολάς, δηλαδὴ πρὸς τὴν Ἑλλάδα, διάθεσις ἀπὸ τὴν διευθυνομένην προπαγάνδαν τῆς Ρώμης, τὴν λαμβάνουσαν ἐντολάς καὶ συνθήματα ἐκ τοῦ φασιστικοῦ κέντρου, τοῦ ἔχοντος ἄμεσον ἡγέτην τὸν Ἰταλὸν δικτάτορα. Προκήρυξις τῆς ἐθνικιστικῆς ὀργανώσεως «Ὀπερα Ἀτσούρα» τοιχοκολληθεῖσα εἰς

ὅλας τὰς ἰταλικὰς πόλεις ἀνέφερε μεταξὺ ἄλλων: «Ἐπὶ τῇ βάσει τῶν ἀναμφισβητήτων ἱστορικῶν δικαιωμάτων καὶ τῆς ὑπεροχῆς, ὀλόκληρος ἡ κεντρικὴ καὶ ἡ μεσημβρινὴ Γαλλία, ἡ λεκάνη τῆς Μεσογείου, ἡ Ἀδριατικὴ, ἡ Κροατία, ἡ Δαλματία, ἡ Ἑλλάς, ἡ Κύπρος, ἡ Ἀλβανία, ἡ Ἱερουσαλὴμ, ἀνήκουν εἰς τὴν Ἱταλίαν». Παντοῦ ὠργανοῦντο ὑπ' αὐτῶν τῶν ἀρχῶν διαδηλώσεις, κατὰ τὰς ὁποίας ἐζητεῖτο ἄμεσος πολεμικὴ δρᾶσις καὶ ἐκστρατεία διὰ νὰ προσαρτηθοῦν εἰς τὴν Ἱταλίαν ὅλαι αἱ χῶραι αἱ περιλαμβανόμεναι εἰς τὸ παλαιὸν ἱμπεριαλιστικὸν πρόγραμμα, τὸ υἱοθετηθὲν ὑπὸ τοῦ φασισμοῦ. Ὡς πρὸς τὴν Ἑλλάδα τὸ ἐν Ρώμῃ ὑπουργεῖον ἰλαϊκῆς διαφωτίσεως ἔδιδεν ὁδηγίας εἰς τὸν διευθυνόμενον ἰταλικὸν τύπον νὰ καλλιεργήσῃ τὰ ἀκόλουθα θέματα. Πρῶτον: εἰς τὴν Ἑλλάδα οἱ ἰθύνοντες εἶναι ὑπὲρ τῶν Δυτικῶν Δυνάμεων, ἐνῶ ὁ λαὸς καὶ ἰδίως οἱ νέοι εἶναι ὑπὲρ τοῦ Ἄξονος. Δεύτερον: Ἐπειδὴ οἱ σύμμαχοι καὶ ἡ Τουρκία προτίθενται νὰ καταλάβουν τὰς νήσους καὶ τὴν Θεσσαλονίκην, ἡ Ἱταλία θὰ εὐρεθῇ εἰς τὴν ἀνάγκην νὰ καταλάβῃ τὴν Ἑλλάδα. Τρίτον, ἡ ἑλληνικὴ κοινὴ γνώμη κουρασμένη ἀπὸ τὰς πιέσεις τῶν Ἀγγλογάλλων, ἐπιθυμεῖ τὴν προστασίαν τῆς Ἱταλίας. Πάντα ταῦτα ἐγίνοντο γνωστὰ λεπτομερῶς εἰς τὰς Ἀθήνας. Ἡ στάσις ἐξ ἄλλου τοῦ Ἱταλοῦ ὑπουργοῦ τῶν Ἐξωτερικῶν ἀπέναντι τοῦ ἐν Ρώμῃ πρεσβευτοῦ τῆς Ἑλλάδος δι' ἐπιδείξεως δυσπιστίας κατ' ἀρχὰς πρὸς πᾶσαν περὶ τῆς ἑλληνικῆς οὐδετερότητος δήλωσιν, ἀπροκαλύπτως ἀπειλητικὴ ἀκολούθως καὶ ἰταμὴ μέχρι σκαϊότητος, δὲν ἐπέτρεπεν ἀμφιβολίας εἰς τὸ ἑλληνικὸν κέντρον περὶ τοῦ παρασκευαζομένου πολέμου. Ὄταν δὲ ἐπλήγῃ ὑπὸ ἰταλικοῦ ὑποβρυχίου ἡ «Ἑλλη» καὶ εἰς τὴν θέσιν τῆς εἰς τὸν λιμένα τῆς Τήνου ἀπέμεινε μόνον μία ἐρυθρὰ σηματοδοῦρα, ὡς πελωρία κηλὶς αἵματος ἐπὶ τῆς θαλάσσης, ἡ ἑλληνικὴ κυβέρνησις ἦτο πλέον πλήρως πεπεισμένη ὅτι ὁ πόλεμος εἶχε κατ' οὐσίαν ἀρχίσει καὶ ὅτι δὲν ὑπελείπετο παρὰ ἢ ἀπὸ τῆς Ἀλβανίας προέλασις τοῦ ἰταλικοῦ στρατοῦ. Ἐν τούτοις εἶχεν ἀποφύγει τὴν κινητοποίησιν. Ἀπέναντι τῶν ἐπιβαλλομένων ἐκ τῆς στρατιωτικῆς ἀνάγκης αἰτήσεων τοῦ Ἀρχηγοῦ τοῦ Ἐπιτελείου πρὸς ἐπ' ἀνδρῶσιν τοῦ πρὸς τὴν Ἀλβανίαν μετώπου διὰ τοπικῶν ἐπιστρατεύσεων, προέβη μόνον εἰς τὴν ἐνίσχυσιν τοῦ ἐπὶ τῆς Πίνδου ἀποσπάσματος δι' ἀτομικῶν προσκλήσεων, καὶ εἰς τὴν μικρὰν καὶ πρόχειρον ὀργάνωσιν τῆς γραμμῆς τῆς κατεχομένης ὑπὸ τῆς ἐν Ἠπειρῷ ὀγδόης μεραρχίας. Κατὰ τὸ ἰταλικὸν σχέδιον ἡ ἐναντίον τῆς Ἑλλάδος ἐκστρατεία ἔπρεπε νὰ πραγματοποιηθῇ, ὅπως ὅλαι αἱ ἕως τότε πολεμι-

καὶ ἐπιχειρήσεις τοῦ ἄξονος, αἱ στηριζόμεναι εἰς τὸ ἀνέτοιμον τῶν προσβαλλομένων. Ἐπρόκειτο περὶ τοῦ ἀστραπιαίου πολέμου διὰ τὸν ὁποῖον δὲν ἀπητοῦντο μεγάλαι δυνάμεις, ἀλλὰ κυρίως ἡ κεραυνοβόλος δρᾶσις τῶν μηχανοκινήτων, ὅπλου τοῦ ὁποῖου εἶχον τὴν ὑπεροχὴν αἱ δυνάμεις τοῦ ἄξονος. Ἀρχιστράτηγος τῶν ἐν Ἀλβανίᾳ ἰταλικῶν δυνάμεων ἦτο ὁ Πράσκα, ὁ ἐν Ἰταλίᾳ θεωρητικὸς τοῦ ἀστραπιαίου πολέμου. Καὶ ἐπίστευε πράγματι ὁ ἰταλὸς ἀρχιστράτηγος ὅτι ὁ ἰταλικὸς στρατὸς θὰ ἐξετέλει ἀπλὴν ἀναίμακτον πορείαν πρὸς τὰς Ἀθήνας, διότι ὅλαι αἱ πληροφορίαι πού εἶχε συνέπιπτον εἰς τὸ ὅτι ἡ ἑλληνικὴ κυβέρνησις δὲν ὑπωπετεύετο τὴν ἰταλικὴν ἐπίθεσιν, ἢ ἔκρινε μάταιον νὰ τὴν ἀντιμετωπίσῃ. Ὁ Ἑλληὴν Πρωθυπουργὸς εἶχε φροντίσει νὰ δημιουργήσῃ εἰς τὴν Ρώμην τὴν ἐντύπωσιν ἑλληνικῆς ἀδυναμίας, λόγῳ δὲ τούτου ἀπεστάλησαν εἰς τὸ πρὸς τὴν Ἑλλάδα ἀλβανικὸν μέτωπον, ἀξιόλογοι βεβαίως ἰταλικάι δυνάμεις, ἀλλ' ὄχι τόσαι ὥστε νὰ ἐπιτευχθῇ ἀμέσως ἡ διάσπασις ἀνθισταμένου ἀποφασιστικῶς ἰσχυροῦ ἑλληνικοῦ μετώπου. Ὁ Πράσκα ὑπελόγιζε νὰ προωθήσῃ ταχύτατα τὰς δυνάμεις του μετὰ τῶν μηχανοκινήτων πρὸς τὸ Μέτσοβον καὶ ἐκεῖθεν κύριος τῶν ἑλληνικῶν ὁδῶν νὰ προελάσῃ ἀστραπιαίως, τὸ μὲν πρὸς τὴν Θεσσαλονίκην, τὸ δὲ πρὸς τὴν κεντρικὴν Ἑλλάδα. Ἀλλὰ εἰς τὸ ἰταλικὸν σχέδιον τοῦ ἀστραπιαίου πολέμου, τοῦ στηριζομένου ἐπὶ τοῦ ἑλληνικοῦ ἀστρατεύτου, ἀπῆντησεν ἡ Ἑλλάς δι' ἀστραπιαίας κινητοποιήσεως. Αἱ διαταγαὶ πρὸς τοὺς ἡγήτορας τῶν ἐπὶ τοῦ μετώπου μικρῶν ἑλληνικῶν δυνάμεων, ἦσαν νὰ προσπαθήσουν νὰ ἐπιβραδύνουν τὰς κινήσεις τοῦ ἰταλικοῦ στρατοῦ ἕως ὅτου σχηματισθοῦν αἱ ἱκαναὶ ν' ἀντιμετωπίσουν τὸν ἐχθρὸν συμπληρωμέναι στρατιωτικαὶ μονάδες. Καὶ ἅμα τῇ κηρύξει τῆς ἐπιστρατεύσεως, χάρις εἰς τὴν πρόθυμον καὶ ἐνθουσιώδη προσέλευσιν τῶν στρατευθέντων ἀπὸ τῆς πρωῖας τῆς πρώτης ἡμέρας, ἤρχισαν ν' ἀποστέλλωνται οἱ προσερχόμενοι κατὰ μικρὰς ομάδας, ἀλλὰ πυκνῶς, διὰ παντοίων μέσων, ἐπιταχθέντος παντὸς ἀνά τὴν Ἑλλάδα τροχοφόρου. Κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον ἐντὸς ἐλαχίστων ἡμερῶν, ἐνῶ ἐπεβραδύνθη ἐκ τῆς πρώτης ἀντιστάσεως τοῦ ὑπὸ τὸν συνταγματάρχην Δαβάκην ἀποσπάσματος ἡ ἀρξαμένη ἰταλικὴ προέλασις, εὐρέθησαν ἐπὶ τῆς Πίνδου ἡ πρώτη μεραρχία ἵππικοῦ καὶ μία ταξιαρχία ἵππικοῦ, ἐνισχύθη δὲ ἡ ἐπὶ τοῦ βορείου μετώπου τῆς Ἡπείρου ὀγδὸν μεραρχία καὶ τὸ σῶμα στρατοῦ τὸ προασιζόν τὸ πρὸς τὴν Ἀλβανίαν δυτικὸν μέτωπον τῆς Μακεδονίας.

Μὲ στρατὸν σχηματισθέντα κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον ὑπεχρεώθη ὁ

ἀρχιστράτηγος Παπάγος νὰ ματαιώσῃ τὴν ἰταλικὴν εἰσβολήν. Καὶ ἐπηκολούθησε μεγαλειώδης ἀγών, κατὰ τὸν ὅποιον εἰς τὴν Πίνδον εἰς τὸ Καλπάκι, εἰς τὴν Κορυτσᾶν καὶ ἀκολούθως εἰς τὰ ὄχυρά τῆς Μακεδονίας καὶ εἰς τὴν Κρήτην ὁ Ἕλλην ἀνενέωσε τὴν αὐτοθυσίαν τῶν τριακοσίων τοῦ Λεωνίδα.

Ἡ μάχη τῆς Πίνδου, ἀποτελοῦσα τὸ ἄθροισμα πλείστων μαχῶν, ἐκάστη τῶν ὁποίων ἤξιζε ἰδιαιτέρας μνείας καὶ διὰ τὰς ἰδιαιτέρας συνθήκας ὑφ' ἃς διεξήχθη καὶ διὰ τοὺς ἐπιδειχθέντας ἡρωϊσμούς, ἔδωσε τὴν πρώτην μεγάλην νίκην χάρις εἰς τὰς κατευθυνόμενας ἐκ τοῦ κέντρου διὰ τοῦ Β' σώματος στρατοῦ κινήσεις τῶν τριῶν στρατιωτικῶν μονάδων, τῆς πρώτης μεραρχίας ὑπὸ τὸν στρατηγὸν Βραχνόν, τῆς μεραρχίας ἵππικοῦ ὑπὸ τὸν στρατηγὸν Στανωτᾶν καὶ τῆς ταξιαρχίας ἵππικοῦ ὑπὸ τὸν συνταγματάρχην Δημάρατον. Ἐκρίθη δὲ ἡ ὅλη μάχη ἐντὸς δεκαήμερου ἀπὸ τῆς ἐνάρξεώς της, ὅποτε οἱ Ἴταλοὶ ἀπωθήθησαν πέραν τῶν ἀρχικῶν των βάσεων καὶ ἡ Πίνδος, ἡ φοβερὰ διὰ στρατοὺς ἀγωνιζομένους ἐπ' αὐτῆς κατὰ τὸν χειμῶνα, ἀπέμεινε σκηνὴ πελωρία καὶ δραματικὴ τῆς ἰταλικῆς ἀνατροπῆς, ἡ ὁποία εἶχε καταστῆ εἰς πλείστα μέρη φυγὴ στρατοῦ τρέχοντος πρὸς τὰ ὀπίσω διὰ νὰ σωθῆ, ἀφοῦ ἀφῆκεν ἐκεῖ νεκροὺς καλυφθέντας ὑπὸ τῆς χιόνος, καὶ ἄφθονον ὕλικόν πολέμου, αἰχμαλώτους καὶ τραυματίας μὴ περισυλλεγέντας ὑπὸ τῶν οἰκείων ὑπηρεσιῶν. Μερικοὶ σταυροὶ ἐπὶ τοῦ ἐδάφους καμωμένοι πρὸ χειρᾶ ἀπὸ κομμένους κλάδους δένδρων ἐφανέρωναν τάφους ἡρώων.

Εἰς τὸ μέτωπον τῆς Ἠπείρου ἡ ὀγδὴ μεραρχία ἀγωνισθεῖσα κρατερῶς ὑπὸ τὸν στρατηγὸν Κατσιμητрон δὲν ἐπέτρεψε τὴν παραβίασιν τοῦ ἐθνικοῦ ἐδάφους. Τὰ ἰταλικά μηχανοκίνητα, τὰ προωρισμένα ν' ἀνοίξουν τὸν δρόμον διὰ νὰ κινηθοῦν αἱ ἰταλικά δυνάμεις πρὸς τὴν ὁδὸν Ἰωαννίνων - Μετσόβου - Καλαμπάκας, δὲν κατέστη δυνατὸν νὰ χρησιμοποιηθοῦν, κατόπιν ὑπονομεύσεως τοῦ βατοῦ χώρου. Ἡ ἐπὶ τοῦ δυτικοῦ μετώπου τῆς Μακεδονίας καὶ πρὸς βορρᾶν ἑλληνικὴ δρᾶσις εἶχεν ἀποτελεσματὴν τὴν κατάληψιν τῆς Κορυτσᾶς καὶ τὴν ἀνατροπὴν τῶν ἰταλικῶν δυνάμεων εἰς τὸ Πόγραδετς, ἡ ὁποία γνωσθεῖσα εἰς τὴν Ρώμην ἔφερεν εἰς ἀπελπισίαν τὸν Μουσσολίνι.

Κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον αἱ ἑλληνικαὶ δυνάμεις ἔφθασαν εἰς τὴν Κλεισοῦραν παρεμποδισθείσης τῆς περαιτέρω ἐνεργείας λόγῳ τοῦ δριμυτάτου χειμῶνος καὶ τῆς ἐκ τούτου παγοπληξίας.

Ἡ δὲ ἀποτυχοῦσα χάρις εἰς τὴν ἀντίστασιν τοῦ ἑλληνικοῦ στρα-

του μεγάλη Ιταλική επίθεση της άνοιξεως του 1941 κατά την οποίαν τὸ θρυλικὸν 731 ἀπέβη παγίς ὀλέθρου διὰ τοὺς Ἴταλοὺς, ἔστερέωσεν ὀριστικῶς τὴν ἀπέναντι τῆς Ἰταλίας νίκην τῆς Ἑλλάδος καὶ ἠνάγκασε τὸν Μουσσολίνι, ὁ ὁποῖος εἶχε μεταβῆ εἰς τὴν Ἀλβανίαν διὰ νὰ κατέλθῃ θριαμβευτῆς εἰς τὰς Ἀθήνας, νὰ ἐπιστρέψῃ εἰς τὴν Ρώμην καὶ ν' ἀνεχθῆ τὴν στρατιωτικὴν βοήθειαν τοῦ συμμάχου του.

Ἡ Ἰταλικὴ ἦττα ὑπῆρξε γεγονὸς εὐρυτέρας σημασίας, Ἡ Ἰταλία ἡττηθεῖσα καὶ προσφεύγουσα πλέον εἰς τὴν βοήθειαν τῆς Γερμανίας δὲν ἦτο δυνατὸν ν' ἀποφύγῃ τὰς συνεπείας τοῦ συμμαχικοῦ ἐναγκαλισμοῦ. Ἦναγκάσθη ν' ἀποδεχθῆ τὸν ὑπὸ μορφήν ὑπηρεσιῶν συντονισμοῦ γερμανικὸν ἔλεγχον, τὸν ὁποῖον ἕως τότε ἀπέκρουε. Γερμανοὶ ἀντιπρόσωποι ἐγκατεστάθησαν εἰς ὅλας τὰς Ἰταλικὰς ὑπηρεσίας καὶ τὰς βιομηχανίας, ἀκόμη δὲ καὶ τμήματα τῆς γερμανικῆς ἀστυνομίας ἐν ὀνόματι τῆς κοινῆς πολεμικῆς ἀσφαλείας ἔθετον ὑπὸ ἔλεγχον πᾶσαν κίνησιν. Ἡ Ἰταλία κατ' οὐσίαν ἐξέπιπτεν εἰς τὴν θέσιν γερμανικοῦ προτεκτοράτου. Ὁ Μουσσολίνι ὑπεδουλοῦτο εἰς τὸν Χίτλερ ἐπιδιώκων νὰ καταβάλλῃ τὴν Ἑλλάδα διὰ γερμανικῶν χειρῶν, ἀφοῦ δὲν εἶχε κατορθώσει νὰ τὸ ἐπιτύχῃ διὰ τῶν ἰδίων μεραρχιῶν, καὶ προσφέρων εἰς ἀντάλλαγμα τὴν ἰδίαν ἀνεξαρτησίαν, ἀξιοθρήνητον θῦμα τοῦ ἱμπεριαλιστικοῦ του ὀνείρου. Αὐταὶ ἦσαν αἱ συνέπειαι τοῦ ἐλληνικοῦ ἀγῶνος, τοῦ προκληθέντος ὑπὸ τῆς Ἰταλικῆς κατακτητικῆς πολιτικῆς.

Ἡ κάθοδος τῶν Γερμανῶν εἰς τὴν Ἑλλάδα ἀνεμένετο ἀπὸ τότε ποὺ ἤρχισεν ὁ ἐλληνοἰταλικὸς πόλεμος καὶ ἀπεκρούσθη ἡ πρώτη προσπάθεια Ἰταλικῆς εἰσβολῆς. Ὅχι μόνον ἡ κυβέρνησις ἀλλὰ καὶ ὁ λαὸς ἀντελαμβάνοντο ὅτι ἡ Ἑλλάς διὰ τοῦ ἀγῶνος τῆς ἦτο ἀντιμέτωπος ὄχι μόνον τῆς φασιστικῆς Ἰταλίας ἀλλὰ καὶ τοῦ Ἄξονος ἐν συνόλῳ. Ἡ ἐλληνικὴ διαίσθησις, ἡ ὁποία δὲν εἶχε μειώσει τὴν ἀποφασιστικότητα διὰ τὸν ἀγῶνα τῆς ὑπὲρ τῶν πατριῶν ἀμύνης, προέβλεψεν γεγονότα διαπιστωθέντα πολὺ ἀργότερα. Ὁ Χίτλερ ἀπὸ τῆς 7ης Νοεμβρίου, ὅτε κατέστη καταφανὴς ἡ ὑπὸ τῶν ἐλληνικῶν στρατευμάτων ἀπόκρουσις τῆς Ἰταλικῆς εἰσβολῆς καὶ ἡ δυνατότης τῆς συνεχίσεως τῆς ἐλληνικῆς νίκης, εἶχε δώσει εἰς τὸ ἐπιτελεῖόν του τὴν ἐντολὴν νὰ καταρτίσῃ τὸ σχέδιον τῆς γερμανικῆς ἐκστρατείας πρὸς τὴν Ἑλλάδα. Τοῦτο ἀπεκαλύφθη ἐκ τῶν ἐκτεθέντων κατὰ τὴν δίκην τῶν ἐγκληματιῶν πολέμου εἰς τὴν Νυρεμβέργην. Ἡ ἐκστρατεία αὕτη δὲν εὐρίσκετο ἕως τότε εἰς τὸ σχέδιον τῶν γερμανικῶν ἐπιχειρήσεων, ὁ Ρίμπεντροπ δὲ μέχρι τοῦ φθινοπώρου

τοῦ 1940 ἐπανειλημμένως εἶχε συστήσει εἰς τὸν Τσιάνο ν' ἀναβληθῆ ἡ σχεδιαζομένη ἰταλικὴ ἐκστρατεία. Τοῦτο δὲν ὠφείλετο εἰς εὐμενῆ διάθεσιν τοῦ τρίτου Ράιχ ὑπὲρ τῆς Ἑλλάδος. Ὁ Χίτλερ εἶχεν ἤδη εἶπει εἰς τὸν Μουσσολίνι ὅτι θὰ ἔπρεπε νὰ χρησιμοποιοθῆ ἡ Κρήτη, χρήσιμος ὡς βάσις τοῦ Ἄξονος, διὰ τὰς σχεδιαζομένας γερμανικὰς ἐπιχειρήσεις εἰς τὴν Μέσην Ἀνατολήν. Ἡ Κρήτη κατὰ τὸ σχέδιον τοῦτο θὰ καταλαμβάνετο ὑπὸ γερμανικῶν δυνάμεων μεταφερομένων ὑπὸ τῆς ἰσχυρᾶς γερμανικῆς ἀεροπορίας, θὰ ἐξησφαλίζετο δὲ ἀπὸ θαλάσσης ἢ κατοχῆ τῆς νήσου ὑπὸ τοῦ ἰταλικοῦ στόλου, ὑπερέχοντος εἰς μονάδας καὶ εἰς ὄπλισμὸν τῆς εἰς τὴν Μεσόγειον βρετανικῆς μοίρας καὶ ἀπὸ τῆς Κρήτης αἱ γερμανικαὶ δυνάμεις θὰ διεπεραιοῦντο εἰς τὸ Ἰράκ πρὸς συντονισμένην δρᾶσιν μετὰ τῶν ἀξονικῶν ἐπὶ τῆς Βορείου Ἀφρικῆς στρατευμάτων ἐναντίον τῶν βρετανικῶν δυνάμεων τῆς Αἰγύπτου καὶ ἄλλωσιν τοῦ Σουέζ. Κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον ὁ Χίτλερ δὲν θὰ ἐνέπλεκεν εἰς δρᾶσιν ἐπὶ τῶν Βαλκανίων καὶ τῆς Ἑλλάδος τὰς πρὸς τὴν νοτιανατολικὴν Εὐρώπην μεραρχίας του, τὰς χρησίμους διὰ τὴν ἀποφασισμένην ἔκτοτε ὑπὸ τούτου ἐκστρατείαν ἐναντίον τῆς Ρωσσίας. Εἶναι γνωστὸν ἐκ τῆς ἱστορίας ὅτι ὁ Χίτλερ ἐπληροφόρηθη τὴν ἐναντίον τῆς Ἑλλάδος κίνησιν τῆς Ἰταλίας κατ' αὐτὴν τὴν 28ην Ὀκτωβρίου, ὅταν δηλαδὴ ἦτο ἀδύνατον νὰ τὴν ἀποτρέψῃ. Ἦδη δὲ τουναντίον ἦτο ἀναγκασμένος ν' ἀντιμετωπίσῃ τὴν ἐμπλοκὴν καὶ νὰ κινήσῃ τὰ μηχανοκίνητά του πρὸς νότον ἢ Ἰταλία τελικῶς ἀπετύγχανεν εἰς τὴν ἐπιχείρησιν. Κατὰ τὸν Δεκέμβριον τοῦ 1940 ἀνεπέμψεν τὴν πρὸς τὸ ἐπιτελεῖον τοῦ ἐντολῆν πρὸς ἀποπεράτωσιν τοῦ σχεδίου τῆς γερμανικῆς ἐκστρατείας πρὸς τὴν Ἑλλάδα, ἀλλ' ἀνέμενε τὴν ὑπὸ τῶν ἰταλικῶν στρατευμάτων ἐπίθεσιν τῆς ἀνοίξεως, ὅχι μόνον διότι τὸν παρεκάλεσεν ὁ Μουσσολίνι, ν' ἀναμένῃ, ἀλλὰ κυρίως, διότι ἤλπιδεν ὅτι ἡ διὰ πολλῶν ἤδη ἰταλικῶν μεραρχιῶν ἐπίθεσις θὰ ἦγετο εἰς τέρμα, καὶ θὰ ἔμεναν ἀνέπαφοι αἱ ἐπὶ τῆς νοτιανατολικῆς Εὐρώπης στρατιωτικαὶ δυνάμεις του πρὸς χρησιμοποίησιν εἰς τὴν μεγάλην πρὸς ἀνατολὰς γερμανικὴν ἐπιχείρησιν. Ἄλλ' εὐμένεια τοῦ τρίτου Ράιχ ἀπέναντι τῆς Ἑλλάδος ἐπαναλαμβάνομεν δὲν ὑπῆρξε. Ὅπως ἀπεκάλυψεν ὁ ἴδιος ὁ Χίτλερ εἰς τὸν λόγον του τῆς 4ης Μαΐου τοῦ 1941, κατὰ τὰς διαπραγματεύσεις του μετὰ τὴν Γιουγκοσλαυίαν εἶχε δώσει εἰς τὴν κυβέρνησιν Βελιγραδίου τὴν διαβεβαίωσιν ὅτι ἐν περιπτώσει ἐδαφικῶν μεταβολῶν εἰς τὰ Βαλκάνια θὰ ἐλάμβανεν ἡ Γιουγκοσλαυία διέξοδον εἰς τὸ Αἰγαῖον, περιλαμβάνουσαν πλὴν ἄλλων καὶ τὴν πόλιν τῆς Θεσσαλονί-

κης. Ἐκ τῶν ὑστέρων δὲ τότε διεπιστώθη ὅτι τὴν κάτω τῆς Μακεδονίας Ἑλλάδα ἔθετεν εἰς τὴν διάθεσιν τῆς Ἰταλίας.

Οὐδὲν ἐκ τούτων ἦτο γνωστὸν εἰς τὰς Ἀθήνας κατὰ τὴν ἀνοιξιν τοῦ 1941, ἀλλ' οὐδεὶς ἀμφέβαλλεν ὅτι ὁ ἄξων θὰ ἐπέμενε καὶ ὅτι ἡ ἐπικράτησίς του ἦτο ταυτόσημος μὲ τὴν ἀπώλειαν τῆς ἐθνικῆς ἀνεξαρτησίας καὶ τὰ πνεύματα ἦσαν προπαρασκευασμένα διὰ τὸν νέον ἀγῶνα, τὸν σκληρότερον. Καὶ ὅταν κατὰ τὴν πρωΐαν τῆς 6ης Ἀπριλίου τοῦ 1941 ἐπανελήφθη εἰς τὴν κατοικίαν τοῦ τότε πρωθυπουργοῦ Κορυζῆ ἡ σκηνὴ τοῦ ὄρθρου τῆς 28ης Ὀκτωβρίου, ὁ Ἑλλην Πρωθυπουργὸς ἀπήντησεν εἰς τὸ γερμανικὸν τελεσίγραφον, τὸ περιέχον παγιδευτικὰς βεβαιώσεις, ὅτι ἡ Ἑλλάς ὑπεραμυνομένη τοῦ ἐθνικοῦ ἐδάφους θ' ἀντιτάξῃ ἀντίστασιν εἰς τὴν προσβολὴν τῶν γερμανικῶν στρατευμάτων. Τὸ πρὸς τὸν λαὸν διάγγελμα τοῦ Βασιλέως, τὸ κυκλοφορήσαν ἀμέσως κατὰ τὴν πρωΐαν, εἶχε γραφῆ μὲ τὴν βαθεῖαν συγκίνησιν, τὴν ὁποίαν προεκάλει ἡ δραματικὴ ἐκείνη ὥρα, ἡ δὲ Ἀκαδημία Ἀθηνῶν, ὡς σύμβολον τῶν ἐπιστημῶν, τῶν γραμμάτων καὶ τῶν τεχνῶν τῆς ἐλευθέρως ταύτης χώρας, διὰ ψηφίσματός της διεμαρτυρήθη διὰ τὴν νέαν ὠμὴν προσβολὴν τῆς τιμῆς καὶ τῆς ἀνεξαρτησίας τῆς ἑλληνικῆς πατρίδος, τῆς ὁποίας τὰ διδάγματα ὑπερτάτου ἀνθρωπισμοῦ διέθρεψαν καὶ τοῦ νέου ἐπιδρομέως πλείονας γενεάς, καὶ διεκήρυξε τὴν ἀκλόνητον αὐτῆς πίστιν εἰς τὸ μέγα δίκαιον καὶ τοῦ νέου ἀπροκλήτως ἐπιβληθέντος ἑλληνικοῦ ἀγῶνος, καὶ τὴν ἀμείωτον αὐτῆς ἐμπιστοσύνην εἰς τὰς ἐμπνευσμένας ἑλληνικὰς ἐνόπλους δυνάμεις τὰς ἀξίως συνεχιζούσας τὴν ἱστορίαν τῆς πατρίδος.

Ὁ λαὸς ἐδέχθη τὸ ἄγγελμα τῆς γερμανικῆς ἐπιθέσεως μὲ ἀγανάκτησιν ἀλλὰ καὶ μὲ ἀποφασιστικὴν σταθερότητα. Ἡ πρὸς τὸν Γερμανὸν πρεσβευτὴν ἀπάντησις τοῦ Πρωθυπουργοῦ ἀρνηθέντος ν' ἀποδεχθῆ τὰ προβαλλόμενα διὰ τοῦ τελεσιγράφου ἀνταπεκρίνετο πράγματι πρὸς τὸ πανελλήνιον φρόνημα.

Ἐπῆρξε βεβαίως διαφορὰ μεταξὺ τῆς 28ης Ὀκτωβρίου τοῦ 1940 καὶ τῆς 6ης Ἀπριλίου τοῦ 1941. Κατὰ τὴν 28ην Ὀκτωβρίου ὁ λαὸς διαδηλῶν μὲ ἰαχὰς τὴν αἰσιοδοξίαν του ἐφαίνετο ν' ἀψηφῆ τὸν ἀπὸ δυσμῶν ἐχθρὸν τὸν μὴ εἰθισμένον εἰς τὰ τοῦ πολέμου. Κατὰ τὴν 6ην Ἀπριλίου ἡ ἀτμόσφαιρα ἦτο βαρυτέρα. Ἡ πρὸς ἀντίστασιν βοή ἦτο βαθύτατα δραματικὴ. Κανεὶς δὲν ὑπέτιμα τὴν πραγματικότητα, διησθάνοντο ὅλοι ὡς ἀναπόφευκτον τὴν βαρεῖαν δοκιμασίαν εἰς τὴν ὁποίαν θὰ ὑπεβάλλετο ὁλόκληρος ἡ χώρα, καὶ ἡ ἀποφασιστικότης τοῦ λαοῦ διὰ τὸν

νέον άγώνα είχε τόν χαρακτηήρα τής αύτοθυσίας.

Τόν χαρακτηήρα αύτόν τής αύτοθυσίας είχεν ή εις τά όχυρά τής 'Ανατολικής Μακεδονίας προβληθεΐσα επί τετραήμερον έλληνική αντίστασις, παρά τó γεγονός ότι ή έντός τής πρώτης ήμέρας τής έπιθέσεως διαλύσις του γιουγκοσλαυϊκού στρατου, επέτρεψεν εις τά γερμανικά μηχανοκίνητα νά διαχυθοΐν εις τās άγούσας πρós τήν Θεσσαλονίκηνη όδους. Εις τά όχυρά εκείνα, εις ίκανά τών όποιών ό άγών έλαβε τήν μορφήν θανασίμου πάλης άνδρός πρós άνδρα, ό έλληνικός ήρωϊσμός έχάραξε τήν θαυμαστήν άστραπήν του επί τής σελίδος τής ιστορίας του άγώνος τούτου έναντίον έχθρου έπιτεθέντος μέ τήν περισσότερον συντριπτικήν δύναμιν από όσας άντιμετώπισαν ποτέ 'Ελληνες. Μακρός είναι ό κατάλογος τών ήρώων, οί όποιοι έπεσαν επί τής καθαγιασθείσης εκ του αίματός των εκείνης γραμμής.

'Αλλ' ή φθορά τήν όποιαν επέφερον αί μικραί έλληνικαί δυνάμεις εις τόν όρμώντα πρós κατάληψιν τών όχυρών ίσχυρόν έχθρόν ύπήρξε μεγάλη. Μόνον εις τó κοιμητήριον του παραμεθορίου χωρίου Περίτσι έτάφησαν δύο χιλιάδες Γερμανών στρατιωτών.

Τό Βασιλικόν ναυτικόν εξ άλλου συνέχισε τήν λαμπράν του παράδοσιν. 'Η δρᾶσις τών όλίγων και έλαττωματικών έλληνικών ύποβρυχίων, έκαμε ν' αναζήσουν αί φυσιογνωμιαί τών παλαιών ήρώων τών άγώνων τών έλληνικών θαλασσών, και δέν αφήκε χωρίς δέος τόν πανίσχυρον έχθρόν, του όποιου τά πολλά και συγχρονισμένα ύποβρύχια δέν είχον άλλην έπιτυχίαν άπέναντι του έλληνικού στόλου παρά μόνον τόν έν πλήρει ειρήνη τορπιλλισμόν τής «'Ελλης».

Τά δέ έλληνικά άντιτορπιλλικά ένήργησαν έπιτυχώς τās δια θάλασσης ταχείας μεταφοράς τών στρατευμάτων κατά τās πρώτας κρίσιμους ήμέρας του πολέμου, μοΐρα τούτων ύπ' αύτόν τόν άρχηγόν του στόλου ναύαρχον Καββαδίαν έφθασε παρατόλμως μέχρι του στενου του 'Οτράντο, ή δέ άμυνα και ή διαφυγή πρós τήν Αΐγυπτον τών διασωθέντων εκ τών φοβερών από άέρος έπιθέσεων κατά τó τελευταϊον δεκαήμερον του 'Απριλίου, άποτελει μέγα κατόρθωμα του έλληνικού ναυτικού.

'Υπήρξαν εις τήν τελευταϊαν αύτήν περίπτωσιν τραγικοί Κυναίγειροι. 'Ητο δέ άπόδοσις όφειλομένης τιμής, όταν εις τó τέλος του πολέμου εκ μέρου του βρετανικού άρχηγείου τής Μεσογείου άνετέθη εις τó έλληνικόν άντιτορπιλλικόν «Βασίλισσα 'Ολγα» νά όδηγήση τόν παραδοθέντα ίταλικόν στόλον εις τόν λιμένα τής 'Αλεξανδρείας. 'Η έλληνική

ἀεροπορία μικρά καὶ ἀνίσχυρος ἀπέναντι τῆς Ἰταλικῆς, τῆς δευτέρας εἰς τὴν Εὐρώπην κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ πολέμου, ὑπερέβη τὰς δυνάμεις τῆς. Τὰ ἐλάχιστα ἑλληνικὰ ἀεροπλάνα προήσπισαν τὰ ἑλληνικὰ στρατεύματα ὅπου ἠδυνήθησαν καὶ ἐπέτυχαν σημαντικούς στόχους, ὅπως εἰς τὴν Κορυτσᾶν, ἀλλὰ τὰ περισσότερα ἀπὸ τὰ ἀεροπλάνα αὐτὰ ἀπέμειναν εἰς τὴν ἔνδοξον κατηγορίαν ἐκείνων τὰ ὅποια «δὲν ἐπέστρεψαν εἰς τὴν βᾶσιν των». Τὰ βουνὰ τὰ ἀποτελέσαντα τὰς τοποθεσίας τοῦ πολέμου καὶ αἱ ἰταλικά γραμμαὶ καὶ τὰ μετόπισθεν τούτων ἐποτίσθησαν μὲ τὸ αἶμα ἡρωϊκῶν Ἰκάρων.

Ἄλλὰ καὶ ἡ χωροφυλακὴ προσέφερεν εἰς τὴν περίπτωσιν αὐτὴν τὰς ὑπηρεσίας μαχίμου ὄπλου, ἰδίᾳ εἰς τὴν Πίνδον. Λόγω τοῦ ἀνεπαρκοῦς ἀριθμοῦ τηλεφωνικῶν ἐγκαταστάσεων ἐπὶ τοῦ χώρου ὃ ὅποῖος κατέστη ζώνη τῶν ἐπιχειρήσεων, ἡ χωροφυλακὴ ἐνήργει τὰς διαβιβάσεις. Ἡ ὑπηρεσία ἦτο σημαντικωτάτη καὶ δυσχερῆς, διότι δρόμοι διὰ τροχοφόρα δὲν ὑπῆρχαν εἰς τὰς διὰ μέσου κρημνῶν διαβάσεις καὶ οἱ χωροφύλακες ἐξετέλουν τὸ βαρὺ τοῦτο ἔργον ὀρειβατοῦντες καὶ ἐκτεθειμένοι εἰς ὄλους τοὺς κινδύνους τῆς ζώνης τῶν πρόσω, ἐνῶ παρέμεναν ταυτοχρόνως ἀκοίμητοι Ἄργοι ἐπὶ τῶν εἰσδυόντων καὶ ὑπόπτων διὰ κατασκοπεῖαν ἀτόμων. Ἐπίσης ἡ χωροφυλακὴ ὠργάνωσε τὰς μεταφορὰς τροφίμων καὶ πολεμικοῦ ὕλικοῦ πρὸς κρημνώδεις τοποθεσίας μάχης διὰ τῶν κατοίκων τῶν μερῶν ἐκείνων. Μεταξὺ τούτων δὲν ὑπῆρχον νέοι, διότι εἶχον στρατευθῆ, ἀλλ' οἱ ἀπομείναντες εἰς τὰς ἐστίας των. Τὰ αὐτοκίνητα μετέφερον τὰ διὰ τὸ μέτωπον προοριζόμενα μέχρι τῶν βατῶν διὰ τὸν τροχὸν σημείων καὶ ἐκεῖθεν παρελάμβαναν τὰ κιβώτια καὶ τοὺς σάκκους οἱ κάτοικοι καὶ συνέχιζαν τὴν μεταφορὰν πρὸς τοὺς κρημνώδεις ἀτραποὺς τῆς Πίνδου.

Ἄλλὰ δὲν ἦρκει ἡ φροντίς καὶ ἡ δραστηρία ἐνέργεια τῆς χωροφυλακῆς διὰ νὰ συντελεσθῆ ἡ σωτηρία αὐτὴ ὑπηρεσία. Ἐχρειάζετο ἡ προθυμία καὶ ἡ ὑπὲρ τοὺς κόπους καὶ τοὺς κινδύνους ψυχικὴ διάθεσις τοῦ πληθυσμοῦ. Ἔτσι ἀτελείωτοι συνοδεῖται ὑπερηλίκων ἀνδρῶν, γυναικῶν, καὶ παιδιῶν ἀνέβαιναν ἀδιακόπως πρὸς τὴν Πίνδον μὲ τὸ πολῦτιμον διὰ τὸν στρατὸν ὕλικὸν ἐπὶ τῶν ὤμων, εἰς τὰ χέρια, εἰς τὰ κεφάλια. Ἄνδρες τοὺς ὁποίους ἡ ἡλικία εἶχε θέσει εἰς τὸ περιθώριον τῆς ἐνεργείας εὔρισκαν τώρα δυνάμεις δι' ἀναβάσεις κατορθωτὰς μόνον ἀπὸ ρωμαλέους ἀθλητὰς. Χωρικά στιβαρὰ ἀνέβαιναν ἢ μία ὀπίσω ἀπὸ τὴν ἄλλην, ἀλλόκοτοι κανηφόροι τοῦ πολέμου, ἔφηβοι μὲ πρῶϊμον ἀνδρικὴν ἀντο-

χήν. Τὰ κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον μεταφερόμενα ἦσαν ὀλίγα, ἀλλ' ἔσωζαν τὴν κατάστασιν. Ἀξίζει εἰς τὸν πληθυσμὸν αὐτὸν ἢ τιμὴ ἢ ὀφειλομένη εἰς τοὺς ἡρωϊκοὺς πολεμιστάς. Ὅλος αὐτὸς ὁ κόσμος τῶν γερόντων, τῶν γυναικῶν καὶ τῶν παιδιῶν ἦτο ἡ ἑλληνικὴ ζωὴ αὐτοῦ τοῦ βουνοῦ, ἡ ὑψώσασα τὴν ρωμαλέαν τῆς ὑπαρξιν καὶ τὴν ὀργὴν τῆς ἀπέναντι τοῦ ἐπιδρομέως. Κατὰ τὴν διάρκειαν τῶν ἐπιχειρήσεων μεγάλα κομμάτια βράχων κατεκυλίοντο ἀπὸ τὰ ἀπρόσιτα, εἰς τὸν στρατὸν ὕψη, πρὸς τὰς διαβάσεις διὰ τῶν ὁποίων διήρχοντο αἱ ἐχθρικαὶ φάλαγγες καὶ ἐπέφεραν εἰς αὐτάς τὸν τρόμον. Ἐνόμιζε κανεὶς ὅτι ἐπανελαμβάνετο τὸ θαῦμα τῶν Δελφῶν, ὅταν κομμάτια βράχων μετεκινούντο καὶ κατέπιπτον καὶ ἔφερον τὸν ὄλεθρον εἰς τὰ στίφη τῶν ὑπὸ τὸν Βρέννον ἐπιδρομέων Γαλατῶν. Τώρα τοὺς βράχους τῆς Πίνδου κατεκύλιον τὰ χέρια τῶν κατοίκων.

Εἰς τὴν Κρήτην, ὅπου ἐσυνεχίσθη ὁ ἀγὼν ὑπὸ τὴν γενικὴν ἀρχηγίαν τοῦ νεοζηλανδοῦ στρατηγοῦ Φράϊμπεργκ, ὀλίγων βρεττανικῶν σωμάτων καὶ ἑλληνικῶν ταγμάτων ἀποτελουμένων κατὰ μέγα μέρος ἐκ στρατευθέντων προερχομένων ἐκ περιφερειῶν τῆς Πελοποννήσου καὶ συμμετέχοντος ἐνόπλως καὶ τοῦ Κρητικοῦ λαοῦ, αἱ διὰ τοῦ ἀέρος μεταφερθεῖσαι γερμανικαὶ μεραρχίαι ἐδοκιμάσθησαν σκληρῶς καὶ δὲν κατέστη δυνατόν νὰ χρησιμοποιηθοῦν διὰ τὰς ἐν σχεδίῳ ἐπιχειρήσεις τῆς Μέσης Ἀνατολῆς.

Κατὰ τὸν δραματικὸν δὲ τοῦτον ἀγῶνα τὸ βαθύ θρησκευτικὸν αἴσθημα τοῦ ἑλληνικοῦ λαοῦ ἐξεδηλώθη ἔντονον καὶ μετὰ τὴν πίστιν πρὸς τὴν Ὑπέρμαχον Στρατηγὸν διὰ τὴν λύτρωσιν ἐκ τῶν δεινῶν.

Αὐτὸς ὑπῆρξεν ὁ ἑλληνικὸς ἀγὼν τοῦ 1940 καὶ τοῦ 1941. Ἀγὼν ὁ ὁποῖος θὰ ἦτο ἀδύνατον νὰ φθάσῃ εἰς τὸ θαυμαστόν του ἀποτέλεσμα, ἂν ἡ γενναιότης καὶ τὸ φλογερὸν ἐθνικὸν αἴσθημα δὲν ἦτο κοινὸς χαρακτήρ τοῦ ἀγωνισθέντος στρατοῦ.

Εἰς τὴν Πίνδον, εἰς τὴν Ἥπειρον, εἰς τὰ ὄχυρά τῆς Μακεδονίας δὲν ἐπολέμησε στρατὸς ἀγόμενος ἀπὸ τὴν πολιτικὴν τῆς χώρας του, ἀλλὰ ὁ ἑλληνικὸς λαός, τὸ ἔθνος.

Οἱ Ἕλληνες στρατιῶται ἐπολέμησαν ὄχι πειθαρχοῦντες ἀπλῶς εἰς τὰς διοικήσεις των, ἀλλὰ μετὰ βαιθεῖαν τὴν συνείδησιν ἀγῶνος ἐναντίον ἐπιδρομέως. Ὅλοι ἐγνώριζαν ὅτι ὁ πόλεμος ἦτο ὑπὲρ βωμῶν καὶ ἐστιῶν, ὑπὲρ τοῦ ἑλληνικοῦ, καὶ ὅπως εἰς ὅλας τὰς μεγάλας ἡμέρας τοῦ ἔθνους τούτου ὁ ἑλληνισμὸς ἐπρόβαλεν ἐνιαῖος καὶ μετὰ ὅλας τὰς ἀρετάς του.

Ἡ ἐκ μέρους τῶν ξένων ἀναγνώρισις τῆς ἀξίας τοῦ ἑλληνικοῦ ἀγῶνος ἦτο γενική. Ὅχι μόνον ἐκ μέρους τῶν φίλων, ἀλλὰ καὶ ἐκ μέρους τῶν ἐχθρῶν. Ὁ Τσιάνο εἰς τὸ ἡμερολόγιόν του, ὅπως ἐδόθη τοῦτο εἰς τὴν αὐθεντικὴν τετάρτην ἰταλικὴν ἔκδοσιν, ἀναφέρων ὑπὸ ἡμερομηνίαν τῆς 24ης Ὀκτωβρίου τοῦ 1940 τὸ ἔτοιμον πρὸς ἐκτέλεσιν σχέδιον τῆς ἰταλικῆς ἐκστρατείας ἐναντίον τῆς Ἑλλάδος, γράφει: Μ' ἓνα σκληρὸν κτύπημα εἰς τὴν ἀρχὴν θὰ κάμωμεν νὰ καταρρεύσῃ τὸ πᾶν ἐντὸς ὀλίγων ὥρων». Κατὰ τὴν 4ην Δεκεμβρίου τοῦ ἰδίου ἔτους κατόπιν τῶν εἰδήσεων ὅτι οἱ Ἴταλοὶ ἔχασαν τὸ Πογραδέτς καὶ ὅτι οἱ Ἕλληνες διέσπασαν τὰς ἰταλικὰς γραμμὰς καὶ κατόπιν τηλεγραφήματος τοῦ ἀρχιστρατήγου Σοντοῦ ὅτι ἡ δημιουργηθεῖσα κατάστασις δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ λυθῇ παρά μόνον διὰ τῆς πολιτικῆς ἐπεμβάσεως, δηλαδὴ διὰ τῆς παρεμβάσεως τῆς Γερμανίας πρὸς ἑλληνοῖταλικὴν συνθηκολόγησιν, γράφει ὅτι ἐκλήθη εἰς τὸ Παλάτσο Βενέτσια ὑπὸ τοῦ Μουσσολίνι, τὸν ὅποιον εὗρε κατεπτοημένον καὶ θεωροῦντα τὴν ὅλην ἰταλικὴν ὑπόθεσιν σχεδὸν χαμένην. Ὁ Μουσσολίνι τοῦ εἶπε ὅτι προτιμᾷ νὰ σφηνώσῃ μίαν σφαῖραν εἰς τὸ κεφάλι του παρά νὰ ζητήσῃ ἀνακωχὴν διὰ τοῦ Χίτλερ. Ἡ πτώσις τοῦ ἠθικοῦ τοῦ ἀρχηγοῦ τοῦ ἰταλικοῦ κράτους ὠφείλετο εἰς τὴν ἑλληνικὴν νίκην. Ἀλλὰ καὶ δημοσίᾳ ὁ Μουσσολίνι ἠναγκάσθη μετὰ τὴν ἀποτυχοῦσαν ἰταλικὴν ἐπίθεσιν τῆς ἀνοίξεως εἰς τὸν ἐκφωνηθέντα τότε λόγον του νὰ προβῇ εἰς τὴν ὁμολογίαν: «Διεπιστώθη τιμίως ὅτι πολλὰ ἑλληνικὰ τμήματα ἐπολέμησαν μὲ ἀνδρείαν».

Ἀλλὰ καὶ κατὰ τὴν 10ην Ἰουνίου τοῦ 1941, ὅταν τὰ ἰταλικά στρατεύματα εὐρίσκοντο εἰς τὴν Ἑλλάδα χάρις εἰς τὴν διανοίξασαν τὰς ὁδοὺς γερμανικὴν ἐπίθεσιν, εἶπεν ὁμιλῶν εἰς τὴν συντεχνιακὴν βουλὴν καὶ κρίνων τὸν ἑλληνικὸν ἀγῶνα καὶ τὴν ἰταλικὴν ἦτταν. «Ἡ ἑλληνικὴ περίπτωσις ἀποδεικνύει ὅτι ἡ κρίσις περὶ τῶν στρατευμάτων δὲν εἶναι ἀκλόνητος καὶ ὅτι αἱ ἐκπλήξεις, ἐὰν δὲν εἶναι συχναί, εἶναι ἐν τούτοις πάντοτε δυναταί». Αὐτὸς ὁ Χίτλερ ἐξ ἄλλου εἰς τὸν λόγον του τῆς 4ης Μαΐου 1941 φθάνων εἰς τὸν ἀπολογισμὸν τῆς γερμανικῆς ἐκστρατείας πρὸς νότον εἶπεν: «Ἡ ἱστορικὴ δικαιοσύνη μὲ ὑποχρεώνει νὰ διαπιστώσω ὅτι ἀπὸ ὅλους τοὺς ἀντιπάλους τοὺς ὁποίους ἀντιμετωπίσαμεν, ὁ Ἕλληνας στρατιώτης, ἰδίως, ἐπολέμησε μὲ ὑψιστον ἡρωϊσμὸν καὶ αὐτοθυσίαν».

Ἀνέφερε δὲ καὶ τοὺς ἀριθμοὺς τῶν γερμανικῶν ἀπωλειῶν ἐκ τῆς ἐναντίον τῶν ὀχυρῶν τῆς Μακεδονίας γερμανικῆς ἐπιθέσεως, τὰς ὁποίας ὑπελόγησεν εἰς ἑξακοσίους ἑβδομήκοντα ἑννέα (679) ἀξιωματικοὺς καὶ

10.489 άνδρας, και αί όποιοι κατά τās πληροφορίας του διοικητου τμήματος στρατιάς ανατολικής Μακεδονίας στρατηγου Μπακοπούλου άνήρχοντο πράγματι εις 20.000 άνδρας. Πλείστοι εκ των Γερμανων άξιωματικων, μεταξύ των όποιων ήτο και ό στρατάρχης φόν Λιστ, ώμίλησαν μετά θαυμασμου δια τήν γενναιότητα και τό πνευμα της αυτοθυσίας των ελληνικων στρατευμάτων, όπως και δια τήν ελληνικήν τακτικήν.

Ή συμβολή της Ελλάδος εις τήν όλην συμμαχικήν νίκην ώμολογήθη από όλους. Ό Τσώρτσιλ όμιλων δια τήν μάχην της Κρήτης, αποτελουσαν τήν τελευταίαν πράξιν του ελληνικού άγώνος, ειπεν: «Ήκει άπεκεφαλίσθη τό φοβερόν τέρας». Γερμανοί έξ άλλου στρατηγοί, άρμολιώτατοι νά κρίνουν τά αίτια και τους παράγοντας της γερμανικής ήττης, ό Γιόντλ, ό Κλάϊστ, ό Κάϊτελ, δικαζόμενοι κατά τήν δίκην της Νυρεμβέργης, άφου διεξήλθον τά του γερμανικού σχεδίου και τά των επιχειρήσεων και τά αποτελέσματα, και τά άναμενόμενα και τά πραγματοποιηθέντα, λεπτομερώς και ακριβώς, έσυμφώνησαν εις τήν άναγνώρισιν ως αίτίας της γερμανικής ήττης της καθυστερήσεως της έναντίον της Ρωσσίας γερμανικής έκστρατείας εκ της επιβραδύνσεως, τήν όποιαν έπροκάλεσαν ό ελληνικός στρατός κατά τήν γερμανικήν εισβολήν. Τό γερμανικόν σχέδιον προέβλεπε πέντε ήμέρας δια τήν εκκαθάρισιν της Ελλάδος και επάνοδον πρό του Μαΐου των άποσταλεισων προς τούτο μεραρχιών, αποτελουσων σημαντικόν τμήμα του γερμανικού στρατου του ύπολογιζομένου ως άπαραιτήτου δια τήν κατά της Ρωσσίας εκστρατείαν. Ήλλ' αί εις τήν Ελλάδα γερμανικά επιχειρήσεις ήρχισαν τήν 6ην Ήπριλιου του 1941 και έληξαν εις τήν Κρήτην τήν 1ην Ήουνιου. Ήκ τούτου τό γερμανικόν άρχηγείον έχασε πολύτιμον χρόνον. Ή έναντίον της Ρωσσίας εκστρατεία δέν κατωρθώθη ν' άρχιση παρά μόλις τήν 22αν Ήουνιου του 1941. Ήκ της επιβραδύνσεως ταύτης τά προελάσαντα γερμανικά στρατεύματα δέν έπρόφθασαν νά εισέλθουν εις τήν Μόσχαν, έξω της όποιας καθηλώθησαν εκ του δριμυτάτου και παραλύοντος πāsαν στρατιωτικήν κίνησιν ρωσικού χειμώνος. Ήν εισήρχοντο έγκαίρως οί Γερμανοί εις τήν Μόσχαν θά ήδύναντο νά χρησιμοποιήσουν τήν ύδατινήν όδόν του Βόλγα δια της όποιας θ' άπεμόνωναν τήν πλουσίαν εις ύλας ευρωπαϊκήν Ρωσσίαν, και τās επ' αυτης στρατιωτικās δυνάμεις και ό πόλεμος προς ανατολάς θά έτελείωνε πριν άρχιση τήν δρασίν της ή Ήμερική.

Ήλλά και πρό τούτων ειχεν ήδη ύποστή ζημίαν επί άλλου τομέως

ἡ Γερμανία ἐκ τοῦ νικηφόρου ἀπέναντι τῶν ἰταλικῶν στρατευμάτων ἑλληνικοῦ ἀγῶνος. Ὁ Χίτλερ εἰς ἐπιστολὴν του πρὸς τὸν Μουσσολίνι ὑπὸ ἡμερομηνίαν 27 Δεκεμβρίου 1940, ἀνευρεθεῖσαν μεταξὺ τῶν ἐγγράφων τοῦ Ἰταλοῦ δικτάτορος κατὰ τὸν Μάϊον τοῦ 1945, ὁμιλεῖ μὲ πικρίαν διὰ τὴν ἀποτυχίαν τῆς ἰταλικῆς ἐκστρατείας ἐναντίον τῆς Ἑλλάδος, καὶ ἀποδίδει εἰς αὐτὴν τὴν ματαίωσιν τῶν γερμανικῶν σχεδίων διὰ τὴν κατάληψιν τοῦ Γιβραλτάρ. Διότι, ὅπως ἀπεκαλύφθη ἐκ τῆς ἐπιστολῆς αὐτῆς, ὁ Φράνκο κατὰ τὴν μετὰ τοῦ Χίτλερ συνάντησιν εἰς τὰ γαλλοῖσπανικὰ σύνορα εἶχεν ὑποσχεθῆ εἰς τοῦτον νὰ τὸν βοηθήσῃ εἰς ἐκστρατείαν πέραν τῆς Ἰσπανίας. Διὰ τῆς ἐκστρατείας αὐτῆς οἱ Γερμανοὶ θὰ ἀπέκλειαν ὀριστικῶς τοὺς Ἕλληνας ἀπὸ τῆς ἐκ Δυσμῶν εἰσόδου εἰς τὴν Μεσόγειον. Ἄλλ' ὁ χρονίσας ἑλληνοῖταλικὸς πόλεμος ἔδωκεν εὐκαιρίας, ὅπως ἔγραψεν ὁ Χίτλερ, νὰ ἐνισχυθοῦν οἱ Ἕλληνοὶ καὶ ν' ἀρχίσουν τὴν ἐπιτυχῆ των ἐπίθεσιν εἰς τὴν Λιβύην καὶ ἐκ τούτου ὁ Φράνκο δὲν ἐτόλμησε νὰ πραγματοποιήσῃ τὴν συμφωνίαν τῆς ἐναντίον τοῦ Γιβραλτάρ ἐπιθέσεως.

Αὕτη ὑπῆρξεν ἡ σημασία τοῦ ἑλληνικοῦ ἀγῶνος. Δυνάμεθα κατόπιν τούτων νὰ ἰσχυρισθῶμεν ὅτι ἐκερδίσαμεν τὸν πόλεμον καὶ ὅτι ὑπῆρξεν μεταξὺ τῶν μεγάλων συντελεστῶν τῆς ὅλης νίκης. Ἡ ὀφειλομένη τιμὴ εἰς τοὺς ἀπροσώπους ὑπερασπιστὰς τῶν πατρίδων ὕψωσεν εἰς ὅλας τὰς χώρας μνημεῖα εἰς τὸν ἄγνωστον Στρατιώτην. Ἄλλ' ἐκ τοῦ ἑλληνικοῦ ἀγῶνος τοῦ 1940-41 θὰ ἦτο δυνατὸν νὰ προέλθῃ τὸ μνημεῖον τοῦ ἄγνωστου Ἡρώος, διότι οἱ ἥρωες εἰς τὸν ἀγῶνα αὐτὸν ἦσαν πολλοὶ-καὶ χωρὶς αὐτοὺς δὲν θὰ συνετελεῖτο τὸ μέγα ἀποτέλεσμα τοῦ πολέμου τούτου.

Τὸ τέλος τῆς τραγωδίας τοῦ πολέμου καὶ τῶν συνεπειῶν του μᾶς εὔρε πληγωμένους, ἀλλὰ ὀρθίους. Ἦδη ἔχει ἀρχίσει ἡ ἐργασία. Ἐκερδίσαμεν τὸν πόλεμον, ἀλλ' ὀφείλομεν νὰ κερδίσωμεν καὶ τὴν εἰρήνην. Μὲ τὴν γνώσιν καὶ τὴν πεῖραν τοῦ παρελθόντος, μὲ τὴν ἀλκὴν μας ἐκ τῆς δραματικῆς γυμναστικῆς, τῆς ὕλικῆς καὶ τῆς ἠθικῆς, τὴν ὁποίαν ἐπέβαλε πολλαπλῆ ἄμυνα, ἐν συνεργασίᾳ μὲ τοὺς μεγάλους καὶ τοὺς μικροτέρους συμμάχους καὶ φίλους, ἀλλὰ καὶ μὲ τοὺς ἀντιπάλους τῆς χθές, ἃς προχωρήσωμεν καὶ ἃς δημιουργήσωμεν τὴν ζωὴν, ἢ ὁποία ἀνήκει εἰς τοὺς ἀξίους νὰ ὑπάρξουν.

Ὁ λαὸς αὐτὸς ἐγνώριζε πάντοτε νὰ εὑρίσκει εἰς τὰ σώματα τῶν πρωτοπορειῶν. Ἡ ζωτικότης του καὶ αἱ θαυμασταὶ του ιδιότητες ἔλαμ-

ψαν εἰς τὴν ἱστορίαν αἰώνων. Ἡ δὲ σημερινὴ γενεὰ ἔχει τὸν κλῆρον νὰ δημιουργήσῃ ἑλληνικὴν ζωὴν εἰς τὰ πανανθρώπινα πλαίσια. Χωρὶς νὰ λησμονῶμεν ὅτι ὑπάρχομεν ἐντὸς τοῦ εὐρωπαϊκοῦ συνόλου, μὲ βαθεῖαν τὴν κατανόησιν τῶν ἀναγκῶν τοῦ ἀνθρώπου καὶ τῆς ὅλης ἐνεργείας πρὸς δημιουργίαν νέας ζωῆς καὶ πολιτισμοῦ, ὅς τηρῶμεν ἀκόλιμητον τὴν συνείδησιν τοῦ Ἑλληνοῦ καὶ τῆς ἀποστολῆς του.